

Konflikt wpisany jest w rozwój człowieka, także człowieka w wieku przedszkolnym. Jak sobie poradzić z konfliktami między maluchami? Co warto wiedzieć na ten temat?

Sytuacje konfliktowe są naturalnym etapem rozwoju dziecka

W najmłodszej grupie przedszkolnej rzadko wybuchają konflikty, **3-latki** bawią się same. **4-latki** zaczynają chętniej nawiązywać kontakty z rówieśnikami. Bywają przy tym impulsywne i labilne emocjonalnie. Cechuje je egocentryzm, czyli patrzenie na świat przez pryzmat swoich potrzeb i upodobań. Czasami bywają agresywne. Ponieważ w tym wieku dzieci uczą się budować relacje z rówieśnikami, konflikty wybuchają często, mają charakter krótkotrwały. Dzieci bardzo szybko zapominają o konflikcie, ważne, by to samo czynili rodzice.

5-latki chętnie nawiązują kontakty społeczne, następuje rozkwit wyobraźni, „wiek pytań” o tajniki otaczającego świata, ale i o skomplikowane mechanizmy rządzące człowiekiem. Do świadomości dziecka dociera fakt, że świat jest wielobarwny i złożony, a sytuacje nie tylko czarno-białe. Można śmiać się z radości i ze wzruszenia, można płakać ze smutku i śmiać się przez łzy. Dzieci w tym wieku są zmienne w uczuciach i nastrojach, łatwo wpadają w konflikty i równie szybki je kończą.

6-latki potrafią pracować w zespole, są zdolne do dłuższego wysiłku i skupienia uwagi. Lubią zabawy z regułami, zresztą pilnie ich przestrzegają i pilnują, by inni czynili podobnie. Dzieci w tym wieku stają się mniej impulsywne i szybciej opanowują swe emocje, rozwijają się uczucia wyższe – społeczne i estetyczne.

Co warto wiedzieć na temat konfliktów?

Jakie motywy skłaniają dzieci do wszczynania konfliktów:

- Motyw posiadania: dysponowanie w danym momencie zabawką, rekwizytem, narzędziem plastycznym, przydatnym do realizacji postawionych sobie przez dziecko celów, motyw ten wiąże się z potrzebą naśladowania, dziecko widząc, że ktoś bawi się określonym przedmiotem, chce tego samego.
- Motyw dominacji: wypływa z rywalizacji między dziećmi, z chęci przewodzenia.
- Motyw uznania: wiąże się z chęcią bycia zauważonym i to zarówno przez dzieci, jak i przez nauczyciela, dziecko chce być ważne, akceptowane.
- Motyw osiągnięć: ma związek z pragnieniem sukcesu, realizacji osobistych dążeń.
- Bezwzględne respektowanie ustalonych przepisów (reguł) gier i zabaw: dziecko znajduje się w stadium konformizmu moralnego, postępuje zgodnie z oczekiwaniami i wolą innych i rygorystycznie egzekwuje przepisy i reguły od innych.

- Motyw celowego sprawienia przykrości innym: dziecko czerpie radość i przyjemność, gdy kogoś pobije, zrani, odsunie od zabawy czy wyśmiej.
- Preferowanie lub wyróżnianie jednych rówieśników na niekorzyść innych, nietolerancja.
- Motyw wypróbowania własnych sił i możliwości względem drugiego: sprawdzenie, jak zachowa się rówieśnik wobec określonego zachowania.

Sposoby zachowania się dzieci w trakcie trwania konfliktu:

- postawa „przeciw ludziom” – reakcja o charakterze agresywnym,
- postawa „ku ludziom” – zachowanie o charakterze uległości, brak umiejętności broniienia swego zdania, taka postawa może pojawić się pod wpływem strachu, np. przed pobiciem czy naskarzeniem,
- postawa „odsuwania się od ludzi” – zachowanie o charakterze wycofującym, opuszczenie przez dziecko sytuacji konfliktu, np. odejście od zabawy.

Sposoby wychodzenia z konfliktów (rozładowywanie ich):

- kompromis – szukanie ustępstw, negocjacje,
- odwoływanie się do autorytetów – w społeczności przedszkolnej jest nim nauczyciel oraz rówieśnicy zajmujący wysoką pozycję społeczną w grupie,
- pomoc osób „trzecich” – osoba neutralna, obserwująca konflikt,
- wyjście z konfliktu może też nastąpić pod wpływem skargi, którą określa się jako pośrednią agresję werbalną, czyli przedstawienie przez jedno dziecko w oczach autorytetu, jakim jest nauczyciel, swego przeciwnika (inne dziecko) w niekorzystnym świetle.

Rozwiązywanie konfliktów można też przedstawić w ujęciu strat i zysków interpersonalnych:

- ja zyskuję, inny traci – zachodzi tu lekceważenie potrzeb innych,
- ja tracę, inny zyskuje – mamy tu do czynienia z lekceważeniem samego siebie,
- ja tracę, inny traci – dochodzi tu do sytuacji braku realizacji celu przez wszystkich,
- ja zyskuję, inny zyskuje – mówimy wtedy o kompromisie.

Skutki konfliktów

Konflikty mogą wywołać w dziecku wrogość, frustrację, lęk, postawę „przeciw ludziom”, ale konflikt może być też „motorem” stwarzającym warunki do zdobywania kompetencji interpersonalnych, a najważniejsze z nich to tolerancja, umiejętność negocjacji i sztuka osiągania kompromisu. I tu znaczącą rolę pełni nauczyciel, który w sytuacjach konfliktowych nigdy nie stosuje systemu kar, ale **udziela dzieciom emocjonalnego wsparcia**,

rozmawia, doprowadza do rozwiązania spornej sytuacji, ucząc dzieci, jak w prawidłowy sposób kształtować stosunki międzyludzkie.

Jak reagować?

Reakcja nauczyciela przedszkola na konflikty dzieci powinna być wnikliwa, życzliwa, spokojna i zawsze wspierająca dziecko w szukaniu rozwiązania. Mądry dorosły wie, że słaby układ nerwowy rozwijającego się dziecka oraz intensywność uczuć, które podlegają zmianom, są wpisane w naturę dziecka.

W grupie **3-latków** warto jak najczęściej bawić się wspólnie, bez elementów rywalizacji, ukazując wagę współpracy i współdziałania, aby dzieci nauczyły się, że żyjąc wśród ludzi, zawiązują się więzy przyjaźni i szacunku, że każdy z nas jest trochę inny, ma odmienne potrzeby, cele, że tylko razem możemy więcej. Dobrym pomysłem na rozwijanie prospołecznych zachowań jest czytanie dzieciom książek, np. serii o Elmerze, kolorowym słoniem w kratkę.

4-latkom warto zapewnić różnorodność zabawek oraz większą liczbę takich samych rekwizytów i pomocy. W tok codziennych zajęć należy wpleść techniki relaksacyjne, zajęcia umuzykalniające, plastyczne i ruchowe, w których nazywane i opisywane będą emocje, np. w zabawie w lustro nauczyciel pokazuje za pomocą mimiki różne emocje, radość, smutek, złość, dzieci naśladują i nazywają te uczucia. Pretekstem do rozmowy o emocjach jest seria książek o Albercie Albertsonie. Opisane z perspektywy dziecka sytuacje z życia czterolatka, np. pobicie kolegi, wywierają ogromny wpływ na małych słuchaczy i prowokują do rozmowy nad postępowaniem bohatera.

Dla **5-latków** interakcje z rówieśnikami są bardzo ważne. Ale i częstotliwość konfliktów jest w tym wieku duża. Częściej biją się i wyzywają chłopcy. Najczęściej kłócą się o zabawkę w swobodnych, spontanicznych zabawach, albo powodem konfliktu jest nierespektowanie zasad w zabawach zespołowych, np. w piłce nożnej. W tym wieku należy pamiętać o dostarczeniu dzieciom tyle ruchu na świeżym powietrzu, ile to możliwe. Przed każdym sportem kontaktowym warto usiąść z uczestnikami zabawy w kręgu i przypomnieć sobie zasady gry. Jeżeli sytuacje zaogniają się, nauczyciel powinien pozwolić dzieciom na samodzielne rozwiązywanie sprawy dopóty, dopóki nikomu nie dzieje się krzywda. Okazuje się bowiem, że dzieci potrafią świetnie ze sobą rozmawiać i dochodzić do porozumienia. Dzieje się tak wtedy, gdy kilka razy przećwiczyły sposób wychodzenia z konfliktu oraz odczuwają bezpieczeństwo, wsparcie i akceptację ze strony nauczyciela.

6-latki wchodzą w konflikty rzadziej. Więcej sporów można zaobserwować wśród dziewczynek. Ale i dziewczynki wykazują większą gotowość do przeprosin. Oznacza to, że zwiększa się świadomość społeczno-moralna dzieci.

Sprawdzonym pomysłem na rozwiązywanie konfliktów w grupie najstarszych przedszkolaków jest metoda zaczerpnięta z metodyki zachowawczej – Krąg Rady i Lista Spraw. Lista spraw to kartka papieru podzielona na pół. Z jednej strony znajduje się napis „Kto”, a z drugiej „Do Kogo”. W trakcie dnia, gdy dziecko zazna krzywdy ze strony rówieśnika, a ten uważa, że nic złego nie zrobił, zapisuje swoje imię i imię swego kolegi/koleżanki. Oznacza to, że jest ważna sprawa do rozwiązania. W wyznaczonym czasie, np. zawsze przed obiadem, cała grupa siada na dywanie w kole, tworząc Krąg Rady. Dzieci zwołuje nauczyciel hasłem „Wszystkie bardzo ważne sprawy...” dzieci odpowiadają: „...załatwiamy w Kręgu Rady”. Rozpoczyna się rozmowa między osobami, których imiona widnieją na Liście Spraw. Pierwsza mówi osoba, która uznała, że sprawa jest na tyle ważna, by usłyszała o tym cała grupa. Co ważne, mówi o swoich odczuciach i przeżyciach, używa komunikatu „ja”, np. „To nie było dla mnie miłe, gdy ty Jacku bez pytania zabrałeś mi czerwone klocki, których używałem do zabawy. A kiedy zwróciłem Ci uwagę, że są mi potrzebne, odpowiedziałeś lekceważąco, że nie są mi wcale potrzebne i odszedłeś do swojej zabawy...”. Po wysłuchaniu pierwszego rozmówcy odzywa się drugi, mówi o swoich odczuciach, najczęściej przeprosza za zaistniałą sytuację. Czasami dziecko wyrządzi rówieśnikowi krzywdę i nie chce się przyznać, wtedy w sprawie wypowiadają się osoby „trzecie”, a na samym końcu nauczyciel, który zawsze gratuluje dzieciom uzyskania postawy kompromisu, dążenia do zgody i budowania relacji. Ta metoda pracy bardzo sprawdza się w grupach, w których dużo mówi się o szacunku do siebie, w których nauczyciel dba o dobre relacje między dziećmi, wprowadza dużo zabaw rozwijających współpracę i współdziałanie, a dzieci wiedzą, że w przedszkolu jest czas na zabawę, naukę, odpoczynek i rozwiązywanie ważnych spraw, do których należą m. in. konflikty.

Konflikt i komunikacja są ze sobą nierozzerwalnie połączone. Konflikt jest dla dziecka zadaniem do rozwiązania oraz wyzwaniem społecznym do przeżycia i odnalezienia skutecznych sposobów poradzenia sobie w tego typu sytuacjach, bez naruszenia szacunku dla siebie i innych osób.